

66.

cladibus aestuabit. Utinam impleatur uenter eius. & mittat in eu-
 ram furoris sui; quandam capacitatem siue quia sinum spaciosū
 uentrem animae superius intelleximus. hoc ergo dicit. ut quia
 iam cogitationibus iniquissimis plenus sit. usq. ad summum oris
 sui blasphemia cumuletur. siue ira furoris ipsius diaboli animū
 non absurde sentimus per quem probantur scī. et pluit super
 eum bellum suum; Bellum praemultitudine sua. possunt
 intellegi aduersariae potestates. iste igitur bellum dō inferunt.
 quando scōs eius oppugnant; quod autem ait pluat super eum.
 Abunde in eum calamitatis miseriam praecatur effundi. siue homo
 impius qui bellum blasphemiae infest dō. recipiet opus suum. fu-
 giet arma ferrea. et irruet in arcum aeneum; Tamquam sidi-
 ceret. quando putauerit se leuiores calamitates posse fugere in-
 atrociores incurret. Siue aliter. Si socios & ministros diaboli
 fugati. incurret in ipsum principem tenebrarum. & cum sint illi
 rebelles in malicia fortes & duri cordes tamquam arma ferrea. in
 peiorem tamen auctorem totius mali uelud in arcum aeneum in-
 pingget. quem puto ideo hoc loco arcum nominatum. quia uel
 maxime in insidiis & dolo homines inopinantes interimere non de-
 sint. Arcu enim inopinantibus plerumq. tela iaciuntur.
 Si non liberabitur de manu gladii. hoc dicit quia non euadet
 diabolus mortem perpetuam; Eductus est & egrediens de uagina
 sua & fulgorans. & quia docimus arcum translato nomine diaboli
 posse intellegi. qui dum oboedientia transgreditur terminos. & in
 superbia elatus in cas scāe humilitatis transcendit. quasi de uagina
 beatæ habitationis iusto iudicio dī eductus. atq. expulsus est.
 siue eductum de uagina paruum. semper ad interimendum fugien-
 tem se significatum esse nouerimus. Uulnerabit eum sagitta aenea.
 aes durinum est. hunc metallo diabolus comparatur. eo quod inerti

dentissima dispositione praesciti, praedestinati, vocati, iustificati, glorificati sunt, non dico etiam nondum renati, sed etiam nondum nati, iam filii dei sunt, et omnino perire non possunt.

V Sp. 212A-C: *omnes enim sancti iam praesciti et praedestinati sunt et multi eorum iam vocati atque iustificati sunt; unum autem adhuc non est impletum, quod posuit in fine posuit «illos et glorificabit» – Quicumque igitur in illa providentissima dei dispositione praesciti et praedestinati sunt, vocati et iustificati, hi sunt filii dei, non solum illi, qui nondum sunt renati, et perire omnino non possunt.*

Siehe auch oben S. ### (XII 36).

Augustinus, De diversis quaestionibus.

Vgl. WEMPLE, Atto S. 196.

Augustinus, De doctrina christiana III 3,6, hrsg. von MARTIN, CC 32, S. 80: *Inter percontationem autem et interrogationem hoc veteres interesse dixerunt, quod ad percontationem multa responderi possunt, ad interrogationem vero, aut non aut etiam* (= Hrabanus Maurus, De clericorum institutione c. 52, hrsg. von ZIMPEL S. 412 f.).

V Sp. 214A: *Sane veteres inter percontationem et interrogationem hoc esse voluerunt, quod ad percontationem multa possunt responderi, ad interrogationem vero unum, aut non aut etiam.*

Augustinus, De Genesi ad litteram.

Siehe unten S. ### 14,5 Nam]

Augustinus, De gratia et libero arbitrio.

Siehe oben S. ### Anm. f

Augustinus, De libero arbitrio

Siehe unten S. ### 14,5 Nam]

Augustinus, De nuptiis et concupiscentia I 17, hrsg. von VRBA – ZYCHA, CSEL 42, S. 232: *non enim est ex naturali conubio veniens bonum, sed ex antiquo peccato accidens malum* = ders., Contra Iulianum XIII 40, MIGNE PL 44, 843.

V Sp. 191B: *... intellexi non esse naturale bonum, sed accidens malum.*

Augustinus, De peccatorum meritis et remissione.

Vgl. WEMPLE, Atto S. 196; oben S. ### Anm. ###; dazu die Einschränkungen oben S. ###.

Augustinus, De praedestinatione sanctorum c. 19, MIGNE PL 44, 975: *gratia vero est ipsius praedicationis effectus.*

V Sp. 210C (zu Rom. 8,29): *Est autem praedestinatio praeparatio gratiae dei. Gratia vero praedestinationis effectus*⁹³.

93) Vgl. auch Haimo von Auxerre, Expositio in epistolas Pauli, MIGNE PL 117, 456C: *praedestinatio est praeparatio gratiae, gratia autem iam ipsa donatio munerum gratuita.*

appellantur. Philosophi etiā habentes facundia & scientiam
 mundialem. diuites nuncupantur. hi in die resurrectionis
 fuerint suscitati. nihil remedii quo saluentur inuenient;
 Hereticus & iam quisq. diues potest dici quō multa immo omnia
 de scie aedēsiac remunerationib. se habere praesumit. remis-
 sionem peccatorum. scificationē sps pignus & iam dominici
 corporis. & hereditatē cum scis angelis regni caelestis;
 Hi ergo omnes siue quia crucis scandalum paciuntur. siue prae-
 sumptione cordis sui. ut in errore ambulent ueritatis trami-
 tem reliquerunt. siue obscuratum habentes intellectum
 proprium libere uoluntatis arbitrium. in infidelitate
 perdurant. uel quia abominabiles facti sunt exaltantes cor
 suum post somnium mortis. in resurrectione aperiant oculos
 suos & nihil inuenient. Adprehendit eum quasi aqua ino-
 pia nocte opprimeret eum tempestas. Subita egestatem p̄dictis
 diuitib. uelut aquam superuentura significat. qui miseria
 & inopinata sibi angustia quae tempestatis nomine dicta
 ē. noctē idē repente tūm nesciunt opprimuntur. iuxta illud
 apostoli. Cum dixerint pax & securitas tunc repente eis
 sup ueniet interitus. Tolle eum uentus urens & auferet.
 uelut turbo rapiet eum de loco suo. Uenti nomine sententia
 dix. qua uelut puluis quisq. eorum proicitur a facie terrae.
 & uentus hic diuinae sententiae urens dicitur. eo quod ad
 gehennae uedine ducit siue compellit. Emitte sup eū & nō
 parcat; uentū utiq. sententiae dī siue ipse dī p̄ sententiam iustitiae
 suae mittet sup eum poenas. idē meritū facinorum suorum sus-
 cipiet. Nō enim parcat eum reddet ei secundum opera sua;
 De manu eius fugiens fugiet; & nō tenebit in manu dī ut sal-
 uetur. de qua uelut fugae modo uel loci lapsum in ruina decidet

7L 8
Siehe auch oben S. ### (*Sicut corpus mortuum*), unten S. ### Lantfranch
Rom. 1,26
Luculent(i)us, Commentarii.

7L 8
Siehe unten Edition der Lantfranchglossen S. ###, ### (zu Rom. 12,2
bona).

Marius Victorinus, Commentarium in epistolam Pauli ad Philippen-
ses.

Siehe oben S. ### mit Anm. 7###.

Origenes, Homiliae in Lucam 17, hrsg. von RAUER S. 110: *Memini cum
interpretarer illud quod ad Corinthios scribitur – gloriam et imperium in
saecula saeculorum* = V Sp. 287CD.

Paschasius Radbertus, Epistola ad Fredugardum.

Siehe unten S. ### Lantfranchglossen zu 1. Cor. 11,29 Qui

Petrus Chrysologus, Sermones 36,4, hrsg. von OLIVAR, CC 24,
S. 210: *peccatis moriamur et carni, ut vivere possimus in Christo.*

V Sp. 185A: *Ut ergo deo vivere possimus, oportet peccatis moriamur.*

Ps. Augustinus (Quodvultdeus?), Adversus quinque haereses V 6 und
9, hrsg. von BRAUN, CC 60, S. 277 f.: *evangelium per apostolos non exhibe-
retur, nisi per prophetas ante promitteretur ... quod prophetae praeviderunt
et praedixerunt, hoc apostoli viderunt et praedicaverunt.*

V Sp. 130C: *quod prophetae praeviderunt et praedixerunt, hoc apostoli
praedicaverunt et viderunt. Non enim per apostolos exhiberetur evangeli-
um, nisi per prophetas ante promitteretur.*

Ps. Hieronymus, Commentarii in epistolas Pauli, MIGNE PL 30, 684B:
*Frequenter obsunt, quae prodesse putamus ... sicut et ipse alibi ait: Propter
quod ter dominum rogavi, ut discederet a me.*

V Sp. 209A: *frequenter ea petimus, quae nobis prodesse putamus, et ta-
men obsunt ... cum apostolus ter dominum rogaverit, ut discederet ab eo.*

Ps. Primasius, Commentaria in epistolas Pauli, MIGNE PL 68, 418C: *in
altero dedecus, in altero sit insigne virtutis.*

V Sp. 137C: *in altero dedecus est, in altero tamen insigne virtutis.*

7L 8
7L 8
Ps. Primasius, Commentaria in epistolas Pauli, MIGNE PL 68, 418D: *nul-
la maior virtus est quam devicta morte homini vitam perditam reddere.*

V Sp. 137C: *nulla maior virtus esse potest quam mortuo reddere vitam*⁹⁹.

7L 8
Ps. Primasius, Commentaria in epistolas Pauli, MIGNE PL 68, 505D: *non
ficta vel sub dolo, quali Iudas tradidit salvatorem.*

V Sp. 283D: *sunt quorundam subdola oscula, sicut Iudae.*

⁹⁹) Vgl. Pelagius [MIGNE PL Suppl. 1, 1116: *nulla maior virtus est quam quae devicta
morte homini perditam reddidit vitam.*